

PRACA DOKTORSKA

**Ocena właściwości biobójczych
i możliwości zastosowania
nanocząstek metalicznych i tlenkowych
zapobiegających biodeterioracji
produktów chemii budowlanej**

mgr Renata Szczygłowska

Promotor: dr hab. inż. Marcin Banach, prof. nadzw. PK

Promotor pomocniczy: dr inż. Jolanta Pulit-Prociak

Wrocław 2017

„Cokolwiek zamierzasz zrobić,
O czymkolwiek marzysz, zacznij działać.
Śmiałość zawiera w sobie geniusz, siłę i magię.”

Johann Wolfgang Goethe

Składam serdeczne podziękowania mojemu promotorowi
Panu prof. dr hab. inż. Marcinowi Banachowi za ukierunkowanie tematyczne,
merytoryczną opiekę, przekazaną wiedzę i cenne sugestie naukowe.
Dziękuję również za poświęcony czas, wyrozumiałość i zaufanie.

Dziękuję również promotorowi pomocniczemu Pani dr inż. Jolancie Pulić-Prociak za
nieocenioną pomoc, życzliwość i wsparcie.

Dziękuję dr hab. Agnieszce Zdybickiej-Barabas
z Wydziału Biologii i Biotechnologii UMCS w Lublinie za otwartość, chęć podzielenia
się wiedzą i doświadczeniem naukowym.

Dziękuję inż. Zenonowi Lewkowi - Dyrektorowi Spółki Wodnej „Strzegowa”
za motywację do napisania niniejszej pracy.

Dziękuję moim bliskim,
Mężowi i Synom, którzy wykazali wiele cierpliwości.
I wszystkim, którzy wnosili inspirację i wiarę...

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE.....	9
ABSTRACT.....	10
I. WSTĘP.....	11
II. CZĘŚĆ LITERATUROWA	13
1. Biodeterioracja materiałów.....	13
2. Środki konserwujące stosowane w produktach chemii budowlanej.....	19
3. Mechanizm działania środków biobójczych na bakterie i grzyby.....	24
4. Skuteczność oddziaływania środków biobójczych na drobnoustroje.....	27
5. Nanotechnologia jako źródło materiałów o nowych właściwościach przeciwdrobnoustrojowych	29
5.1. Nanocząstki metali	33
5.1.1. Nanocząstki srebra.....	33
5.1.2. Nanocząstki złota.....	36
5.1.3. Nanocząstki miedzi	38
5.2. Nanocząstki tlenków metali.....	39
5.2.1. Nanocząstki tlenku miedzi (II)	39
5.2.2. Nanocząstki tlenku cynku.....	40
5.2.3. Nanocząstki ditlenku cyrkonu	41
6. Mechanizm działania bójczego nanocząstek	43
7. Działanie nanocząstek metali i tlenków metali na organizmy.....	49
7.1. Wpływ nanocząstek metali i tlenków metali na na organizmy <i>Prokaryota</i> i <i>Eukaryota</i>	49
7.2. Działanie wybranych nanocząstek metali i tlenków metali na ssaki.....	57
7.3. Działanie wybranych nanocząstek metali i tlenków metali na ludzi.....	62
8. Zachowanie się nanocząstek w środowisku	69
9. Analiza narażenia na nanocząstki w świetle obowiązujących wymagań prawnych oraz danych literaturowych	75
10. Aktualny stan wiedzy na temat stosowania nanomateriałów o właściwościach przeciwdrobnoustrojowych w produktach chemii budowlanej	83

III.	CEL I ZAKRES PRACY	87
1.	Główny cel badawczy.....	87
2.	Cele badawcze szczegółowe.....	87
3.	Zakres badań.....	88
IV.	CZĘŚĆ BADAWCZA	89
1.	Materiały badawcze.....	89
1.1.	Charakterystyka i podział badanych nanomateriałów z uwzględnieniem różnych metod ich otrzymywania	89
1.1.1.	Nanocząstki złota, srebra i miedzi otrzymane z wykorzystaniem pojedynczej substancji o właściwościach redukujących i stabilizujących.....	89
1.1.2.	Nanocząstki srebra otrzymane metodą z wykorzystaniem ekstraktu z malin	91
1.1.3.	Nanometryczne tlenki: tlenek miedzi, tlenek cynku, ditlenek cyrkonu.....	91
1.1.4.	Kompozycja z nanocząstkami srebra	92
1.1.5.	Charakterystyka użytych surowców	92
1.1.6.	Charakterystyka fizykochemiczna nanocząstek	96
1.1.6.1.	Spektroskopia UV-Vis.....	96
1.1.6.2.	Technika dynamicznego rozpraszania światła (DLS) oraz pomiar potencjału elektrokinetycznego.....	98
1.1.6.3.	Atomowa spektrometria emisyjna z plazmą indukcyjnie sprzężoną (ICP-OES) ..	99
1.1.6.4.	Mikroskopia sił atomowych (AFM).....	99
1.1.6.5.	Skaningowa mikroskopia elektronowa ze spektroskopią z dyspersją energii (SEM-EDS).....	100
1.2.	Charakterystyka szczepów testowych wytypowanych do ustalenia MIC i MBC niepożądanych w środowisku życia człowieka	103
1.2.1.	<i>Escherichia coli</i>	104
1.2.2.	<i>Staphylococcus aureus</i>	104
1.2.3.	<i>Candida albicans</i>	105
1.3.	Charakterystyka szczepów testowych wytypowanych do ustalenia MIC i MBC zakażających produkty chemii budowlanej	106
1.3.1.	<i>Pseudomonas aeruginosa</i> ATCC 10145	106
1.3.2.	<i>Aureobasidium pullulans</i> ATCC 15233 varietas <i>melanigenum</i>	107
1.3.3.	<i>Aspergillus brasiliensis</i> (<i>Aspergillus niger</i> van Tieghem) ATCC 9642	108
1.4.	Szczepy testowe wybrane do badania suchych powłok produktów chemii budowlanej	109

1.4.1.	Szczepy grzybów o większej skłonności do porostania w warunkach zewnętrznych	109
1.4.1.1.	<i>Aureobasidium pullulans</i> ATCC 15233	109
1.4.1.2.	<i>Alternaria alternata</i> Ł 0410	110
1.4.1.3.	<i>Cladosporium cladosporioides</i> ATCC 16022	111
1.4.2.	Szczepy grzybów o większej skłonności do porostania w warunkach wewnętrznych.....	112
1.4.2.1.	<i>Rhodotorula mucilaginosa</i> ATCC 66034.....	112
1.4.2.2.	<i>Aspergillus niger</i> ATCC 9642.....	113
1.4.3.	Szczepy glonów zastosowane w badaniach suchych powłok.....	113
1.4.3.1.	<i>Nostoc commune</i> SAG 1453-3	113
1.4.3.2.	<i>Klebsormidium flaccidum</i> SAG 335-5	114
1.5.	Podłoża użyte w badaniach.....	115
1.5.1.	Podłoża płynne	115
1.5.1.1.	Woda destylowana.....	115
1.5.1.2.	Bulion TSB (kazeinowo-sojowy).....	115
1.5.1.3.	Bulion SD (<i>Sabouraud</i>).....	116
1.5.1.4.	Płyn Ringera	116
1.5.1.5.	Rozcieńczalnik do zawiesiny zarodników grzybów	116
1.5.1.6.	Roztwór odżywczy dla glonów	116
1.5.2.	Podłoża stałe.....	116
1.5.2.1.	Tryptic Soy Agar (TSA).....	116
1.5.2.2.	<i>Sabouraud</i> Dextrose Agar (SD)	116
1.5.2.3.	Pożywka ze słodem	117
1.5.2.4.	Pożywka Bolda.....	117
2.	Metody badawcze.....	118
2.1.	Przegląd metod badawczych w zakresie wyznaczenia i oceny działania przeciwdrobnoustrojowego	118
2.1.1.	Zawiesinowa metoda wyznaczenia MIC i MBC/MFC	119
2.2.	Mechanizm działania bójczego nanocząstek	125
2.2.1.	Metody oceny właściwości biochemicznych szczepów (testy API)	125
2.2.2.	Obserwacja działania nanocząstek wobec bakterii z użyciem mikroskopu sił atomowych (AFM)	127
2.2.2.1.	Ocena morfologii komórek bakterii kontrolnych i poddanych działaniu nanocząstek.....	127

2.2.2.2.	Ocena statystyczna wyników pomiarów szorstkości powierzchni kontrolnych komórek bakterii i poddanych działaniu nanocząstek	131
2.3.	Metody oceny skuteczności konserwacji suchych powłok materiałów budowlanych.....	132
2.3.1.	Otrzymywanie suchych powłok budowlanych z dodatkiem nanocząstek srebra	132
2.3.2.	Test wymywania nanocząstek – “water leaching test”	134
2.3.3.	Metody oceny skuteczności konserwacji suchych powłok materiałów budowlanych wobec grzybów	135
2.3.4.	Metoda oceny skuteczności konserwacji suchych powłok materiałów budowlanych wobec glonów	138
3.	WYNIKI BADAŃ I DYSKUSJA	140
3.1.	Wyznaczanie MIC i MBC nanocząstek.....	140
3.1.1.	Ustalenie występowania właściwości biobójczych nanocząstek wobec wybranych szczepów niepożądanych w środowisku życia człowieka.....	140
3.1.2.	Ustalenie występowania właściwości biobójczych wybranych nanocząstek metalicznych, tlenkowych oraz nanokompozycji wobec wybranych szczepów bakterii i grzybów charakterystycznych dla materiałów budowlanych.....	153
3.2.	Mechanizm działania bójczego nanocząstek	164
3.2.1.	Wpływ wybranych nanocząstek na właściwości biochemiczne szczepów	164
3.2.1.1.	Wpływ nanocząstek na właściwości biochemiczne szczepu <i>E. coli</i> ATCC 8739	164
3.2.1.2.	Wpływ działania nanocząstek na właściwości biochemiczne szczepu <i>S. aureus</i> ATCC 6538	173
3.2.1.3.	Wpływ nanocząstek na właściwości biochemiczne szczepu <i>Candida albicans</i> ATCC 10231	180
3.2.1.4.	Podsumowanie wpływu nanocząstek na właściwości biochemiczne testowanych szczepów.....	185
3.2.2.	Obserwacja działania nanocząstek wobec bakterii z użyciem mikroskopu sił atomowych AFM.....	187
3.2.2.1.	Ocena morfologii komórek bakterii kontrolnych i poddanych działaniu nanocząstek.....	187
3.2.2.2.	Ocena statystyczna wyników pomiarów szorstkości powierzchni komórek bakterii kontrolnych i poddanych działaniu nanocząstek	202
3.3.	Badania skuteczności konserwacji suchych powłok materiałów budowlanych ..	208
3.3.1.	Ocena starzenia suchych powłok zakonserwowanych nanocząstkami srebra na podstawie testu wymywania.....	208
3.3.2.	Badania skuteczności konserwacji suchych powłok wobec grzybów pleśniowych przed i po teście wymywania.....	212

3.3.3.	Badania skuteczności konserwacji suchych powłok wobec grzybów drożdżakowatych i pleśniowych przed i po teście wmywania	216
3.3.4.	Badania skuteczności konserwacji suchych powłok wobec grzybów drożdżakowatych przed i po teście wmywania	220
3.3.5.	Badania skuteczności konserwacji suchych powłok wobec glonów po teście wmywania.....	221
3.4.	Analiza uzyskanych wyników i ustalenie zależności między zaobserwowanymi właściwościami biobójczymi i fizykochemicznymi testowanych nanomateriałów	223
3.5.	Ocena możliwości zastosowania nanocząstek w produktach chemii budowlanej	224
3.6.	Ocena możliwości stosowania nanocząstek w aspekcie bezpieczeństwa środowiska i zdrowia ludzi	228
V.	PODSUMOWANIE I WNIOSKI	235
VI.	LITERATURA	242